

УДК 331.45:655

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ У ПОЛІГРАФІЧНІЙ ГАЛУЗІ

О. М. Савченко

*Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна*

Розглянуто поняття системи охорони праці та системи управління охороною праці. Подано вимоги до планування виробничих і допоміжних будівель та приміщень, виробничих процесів і обладнання в поліграфічній галузі згідно з чинними нормативними документами. Наведено перелік ізольованих приміщень, які мають розміщуватись у друкарських, брошурувально-палітурних та оздоблювальних цехах. З метою підвищення працездатності працівників поліграфічного підприємства запроєктовано раціональні режими праці та відпочинку. Наведено практичні кроки проведення ефективної податкової політики у руслі економічного стимулювання роботодавців.

Ключові слова: охорона праці, поліграфічні процеси, управління системою, нормативні документи, вимоги.

Постановка проблеми. На початку XXI століття в результаті науково-технічного прогресу поліграфія розвивається за такими напрямками:

- перехід до електронних способів виготовлення друкарських форм для всіх способів друку (автоматизовані додрукарські процеси);
- широке застосування рулонного флексографічного та офсетного друку на високошвидкісних машинах;
- використання цифрових способів друку;
- створення автоматичних потокових ліній в оздоблювальних цехах;
- комплексна механізація та автоматизація всього виробництва;
- використання локальних та глобальних комп'ютерних мереж для передавання даних.

Враховуючи зазначені напрями, на працівника поліграфічної галузі впливають різноманітні фактори виробничого середовища та трудового процесу, які можуть вплинути на здоров'я. З метою забезпечення на поліграфічному підприємстві безпечних умов праці зорганізовується система охорони праці. На жаль, законодавчо управління охороною праці в нашій країні досі не оформлене як цілісна, саморегульована та самоврядна система, у правових актах не визначено необхідних її елементів.

Щодо охорони праці, то під управлінням мається на увазі така організація робіт (або система заходів), за якої не допускається прояв небезпечних і шкідливих виробничих факторів, а якщо ці фактори все-таки виявляються з певних причини, то їх вплив на людину мінімізується. Через брак фінансування на державному рівні актуальним вважається системний та комплексний підхід до управління на

виробничому, регіональному, галузевому та національному рівнях. Адже ефективне управління охороною праці — це ключ до створення здорових та безпечних умов виробництва. Тому вкрай важливим є вдосконалення системи охорони праці для підвищення ефективності виробництва на підставі детального дослідження соціальних та економічних її аспектів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тематиці досліджень у сфері охорони праці присвячено чимало праць. Автори [1] проаналізували сучасний стан охорони праці в Україні та основні світові тенденції, а також запропонували заходи покращення ситуації з охорони праці у нашій країні за допомогою інновацій. У публікації [2] накреслені шляхи вдосконалення організації охорони праці на підприємствах, в установах та організаціях. Стан умов праці на підприємствах та аналіз чинників, що сприяють негативному стану охорони праці, а також прогноз професійного здоров'я працівників в Україні на найближчі роки навели вчені у публікації [3]. Умови мікроклімату в друкарні та організація роботи з охорони праці на поліграфічному підприємстві розглядаються у статтях [4, 5]. Новітні технології у сфері охорони праці та їх наукове обґрунтування досліджували такі вчені, як Л. О. Василенко, В. Г. Грибан, І. П. Жигалкін, Д. В. Зеркалов, О. М. Костенко, Т. Г. Лапенко, О. Г. Левченко, О. В. Негодченко, О. Ю. Ніпіаліді, С. М. Прилипка, С. В. Федоренко, В. І. Чудовський та ін. Аналіз стану та динаміки виробничого травматизму в Україні, а також основні причини його виникнення і негативні наслідки розкривають науковці О. О. Бондарчук, А. С. Єсищенко, Т. Ю. Єрїчева, О. В. Іванська, Ю. І. Кундієв, В. Є. Любимов, Н. М. Опара, К. А. Паршенко, Г. І. Туровська та ін. [1–3].

Мета статті — розглянути поняття системи охорони праці та системи управління охороною праці, правового регулювання охороною праці та правил охорони праці поліграфічної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Охорона праці — це система правових, соціально-економічних, організаційних технологій, санітарно-лікувально-профілактичних заходів і методів, призначених для захисту життя, здоров'я та працездатності людини під час роботи. Система управління охороною праці (СУОП) — це сукупність органів управління підприємством, які на підставі комплексу нормативної документації проводять цілеспрямовану, планомірну діяльність щодо здійснення завдань і функцій управління з метою забезпечення здорових, безпечних і високопродуктивних умов праці. Основою системи управління охороною праці є нормативно-правова база. Норми та правила визначають рівень професійного ризику, регламентують взаємовідносини роботодавця з найманими працівниками та з державою, стимулюють розвиток науки та техніки. Водночас становище із законодавчою базою про охорону праці вкрай катастрофічне. У країні налічується понад 10 тисяч чинних нормативно-правових актів, які не відповідають реаліям сьогодення, оскільки розроблялися 30–40 років тому, а деякі пожежонебезпечні виробництва взагалі не мають правил безпеки [6–8].

Правила охорони праці для підприємств та організацій поліграфічної промисловості [9] затверджено наказом державного комітету України з промислової безпеки,

охорони праці та гірничого нагляду 2007 року. Як стверджує автор [10], стан нормативної бази з питань охорони праці в поліграфічній галузі України можна охарактеризувати як незадовільний і навіть катастрофічний. Аналізуючи чинні сьогодні документи нормативної бази з питань охорони праці в поліграфічній галузі України, можна констатувати, що в них не враховується значна частина несприятливих виробничих чинників, які існують на сучасних робочих місцях та процесах поліграфічного виробництва, їх сумарна дія, інтенсивність та тривалість впливу на працівника тощо. Недостатньо враховано і той факт, що із впровадженням інформаційних технологій суттєво зросло навантаження на нервову систему, органи чуття, нервово-м'язовий апарат працівника. Проведені останнім часом дослідження виявили, що на комп'ютеризованих робочих місцях діє цілий комплекс фізичних, хімічних, психофізіологічних виробничих чинників, які створюють несприятливе тло, яке негативно впливає на здоров'я працівника [10].

Планування виробничих і допоміжних будівель та приміщень у поліграфічній галузі має відповідати вимогам чинних будівельних та санітарних норм і правил:

ДСТУ Б В.2.2-29:2011 — Будівлі підприємств. Параметри;

- ДБН В.2.2-28:2010 — Будинки адміністративного та побутового призначення;
- на заміну СНиП 2.09.02-85 «Производственные здания» розробляється проєкт нового ДБН «Будинки та споруди. Промислові будівлі». Термін розробки: вересень 2021 року – листопад 2022 року.

Призначення розробки полягає у встановленні обов'язкових до виконання вимог щодо проєктування та будівництва промислових будівель. Проєкт ДБН розробляється з метою:

- оновлення чинних будівельних норм;
- осучаснення термінів і понять;
- виключення дублювання з іншими нормативно-правовими та нормативними актами, документами;
- встановлення сучасних нормативних вимог до проєктування промислових будівель;
- визначення стандартів, що підтримують обов'язкові вимоги та положення будівельних норм.

На території, у будинках та приміщеннях мають бути у достатній кількості засоби пожежогасіння, розташовані в зручних та доступних місцях, та бути готовими до застосування відповідно до ДБН В.1.2-7-2008 «Основні вимоги до будівель і споруд. Пожежна безпека».

Служба охорони праці повинна підтримувати у справному технічному стані будівлі та приміщення, забезпечувати їхню пожежну безпеку, нормальні санітарно-гігієнічні умови та безпеку праці працівників у цих будівлях та приміщеннях.

Виробничі процеси у поліграфічній галузі мають відповідати:

- НПАОП 22.1-1.02-07. «Правила охорони праці для підприємств та організацій поліграфічної промисловості»;
- ДСН 3.3.6.037-99. «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку»;

- ДСН 3.3.6.042-99. «Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень»;
- ДСТУ EN 482:2016. «Повітря робочої зони. Загальні вимоги до характеристик методик вимірювання вмісту хімічних речовин»;
- ДСТУ ISO 2631-1:2004. «Вібрація та удар механічні. Оцінка впливу загальної вібрації на людину»;
- ДБН В.2.5-28:2018. «Природне і штучне освітлення».

Рівні небезпечних та шкідливих виробничих факторів, що виникають в умовах поліграфічного виробництва, не повинні перевищувати допустимих значень, передбачених державними стандартами та санітарно-гігієнічними нормами.

Виробничі приміщення мають бути обладнані припливно-витяжною вентиляцією, що забезпечує достатній повітрообмін та не допускає перевищення рівня концентрації шкідливих речовин у повітрі робочої зони понад встановлені значення. Обладнання та виробничі процеси, що є джерелами виділення надлишкового тепла, пилу та шкідливих речовин, повинні бути обладнані місцевими відсмоктувачами в кожному місці виділення. Виробничі процеси, пов'язані із застосуванням або утворенням токсичних, подразнюючих, легкозаймистих речовин, повинні виконуватися в окремих спеціально обладнаних приміщеннях, забезпечених засобами захисту працівників.

Виробниче обладнання та технічна документація на нього, які застосовуються на поліграфічних підприємствах, повинні відповідати вимогам:

- НПАОП 0.00-7.14-17. «Вимоги безпеки та захисту здоров'я під час використання виробничого обладнання працівниками»;
- ДСТУ 7234:2011. «Дизайн і ергономіка. Обладнання виробниче. Загальні вимоги дизайну та ергономіки».

Робочі місця поліграфічного підприємства мають відповідати вимогам:

- ДСТУ 8604:2015. «Дизайн і ергономіка. Робоче місце для виконання робіт у положенні сидячи. Загальні ергономічні вимоги»;
- ДСТУ 7950:2015. «Дизайн і ергономіка. Робоче місце під час виконання робіт стоячи. Загальні ергономічні вимоги»;
- Вимоги безпеки та захисту здоров'я під час використання виробничого обладнання працівниками (Наказ № 2072 від 28.12.2017 р.).

У друкарських цехах в ізольованих приміщеннях мають розміщуватись дільниці:

- друкарська (аркушевих машин);
- друкарська (рулонних ротаційних машин);
- контролю якості віддрукованої продукції;
- зберігання та підготовки фарби і розчинників;
- фарбова дільниця;
- фальцювальна дільниця;
- майстерні, комори цеху.

Технологічне обладнання у друкарських цехах необхідно обладнати звуковою чи світловою сигналізацією.

У брошурувально-палітурних та оздоблювальних цехах в ізольованих приміщеннях повинні розміщуватись дільниці:

- лакувальна;
- припресування плівки;
- фальцювальна;
- виготовлення та обробки палітурок;
- потокові лінії та поопераційне обладнання;
- приготування клеїв;
- заточення ножів;
- цехова ремонтна майстерня.

Приміщення лакувальної дільниці та дільниці припресування плівки повинні бути обладнані системами сигналізації та пожежогасіння.

В окремих приміщеннях розміщуються виробничі лабораторії:

- хіміко-аналітичні, колористичні;
- контролю якості матеріалів;
- інструментально-вимірювальні.

На робочому місці можуть бути тільки ті матеріали, прилади і пристрої, які необхідні для виконання певної роботи. Поліграфічні матеріали (папір, картон, плівка, фарба та ін.), а також запасні частини обладнання повинні зберігатися у спеціально відведених приміщеннях, складах чи спеціальних майданчиках цеху.

Під час роботи зі шкідливими речовинами потрібно використовувати засоби захисту відповідно до інструкцій щодо роботи з цими речовинами. Горючі матеріали (бензин, гас, розчинники та ін.), згідно з вимогами пожежної безпеки, мають зберігатися в окремих приміщеннях.

Режим праці та відпочинку працівників поліграфічного підприємства встановлюється відповідно до чинного законодавства та з урахуванням існуючих в організації умов праці, особливостей та характеру технологічних процесів, ступеня автоматизації та механізації виробництва. Час початку та закінчення щоденної роботи (зміни) визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку та графіками змінності відповідно до чинного законодавства з дотриманням встановленої тривалості робочого тижня.

Працівникам, які виконують окремі види робіт, протягом робочого часу можуть надаватись спеціальні перерви, зумовлені технологією та організацією виробництва. Види цих робіт, тривалість та порядок надання перерв встановлюються правилами внутрішнього трудового розпорядку поліграфічного підприємства. Для працівників у несприятливих умовах праці за наявності у повітрі робочої зони токсичних речовин необхідно виділити спеціальні приміщення (кімнати відпочинку, психологічного розвантаження та ін.) для проведення активного відпочинку.

Висновки. Значною складовою системи управління охороною праці є економічне стимулювання роботодавців. Закон про соціальне страхування від нещасних випадків передбачає можливість зарахування у будь-який час підприємства до вищого класу професійного ризику з вищим відповідно тарифом внесків у випадку систематичних порушень правил безпеки, а також встановлення підприємству знижок та надбавок до страхового тарифу за високий або низький рівень травматизму та професійної захворюваності. У руслі економічного стимулювання ро-

ботодавців необхідне також проведення ефективної податкової політики, практичними кроками якої є:

- звільнення від податків на найближчі 10 років підприємств, які виготовляють засоби індивідуального захисту, що сприятиме становленню та розвитку вітчизняної промисловості засобів індивідуального захисту;
- виключення з бази оподаткування всіх витрат на заходи з охорони праці, які внесені до колективних договорів підприємств;
- надання банківськими установами пільгових кредитів підприємствам для цільового їх використання на покращення безпеки та гігієни праці;
- звільнення від мита імпортованих засобів індивідуального та колективного захисту працюючих, різних пристроїв та матеріалів, які не виробляються в Україні та використовуються підприємствами безпосередньо на охорону життя та здоров'я людей.

З урахуванням викладеного можна зробити висновок, що управління охороною праці в нашій країні перебуває у стані системної кризи і потребує радикальної модернізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніпіаліді О. Ю., Васильчишин О. Б. Сучасний стан охорони праці в Україні у контексті забезпечення її інноваційного розвитку. Актуальні проблеми правознавства. 2020. Вип. 1. С. 164–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2020_1_27 (дата звернення: 01.02.2022).
2. Федоренко С. В., Василенко Л. О. Шляхи вдосконалення організації охорони праці на підприємствах, в установах та організаціях. Економіка та держава. № 11. 2021. С. 74–78. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.11.74 (дата звернення: 01.02.2022).
3. Костенко О. М., Лапенко Т. Г., Дрожчана О. У. Стан охорони праці в Україні на сучасному етапі. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2017. Вип. 180. С. 346–351. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2017_180_50 (дата звернення: 03.02.2022).
4. Шевченко К. О., Козлова Ю. Є., Ткаля О. І. Організація заходів з охорони праці в поліграфії. Хімія та сучасні технології : IX Міжнародна науково-технічна конференція. Дніпро, 2019. Т. III. С. 48–49 (дата звернення: 03.02.2022).
5. Хотинець Б. О., Жилічева А. О., Ткаля О. І. Підтримка мікроклімату в типографії для забезпечення умов охорони праці. Хімія та сучасні технології : IX Міжнародна науково-технічна конференція. Дніпро, 2019. Т. III. С. 48–49 (дата звернення: 04.02.2022).
6. Про внесення змін до Закону України «Про охорону праці» : Закон України від 21.11.2002 р. № 229-ІУ. URL: <http://portal.rada.gov.ua> (дата звернення: 07.02.2022).
7. ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. Київ : Держстандарт України, 2014. 13 с. (дата звернення: 07.02.2022).
8. Державні санітарні норми та правила «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»: Наказ МОЗ від 08.04.2014. № 248 (дата звернення: 07.02.2022).

9. НПАОП 22.1-1.02-07 «Правила охорони праці для підприємств та організацій поліграфічної промисловості» (дата звернення: 10.02.2022).
10. Жидецький В. Ц., Жидецький С. В. Нормативна база з питань охорони праці в поліграфічній галузі України: стан, проблеми, шляхи вирішення. Квалілогія книги. 2010. № 2. С. 98–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kk_2010_2_19 (дата звернення: 10.02.2022).

REFERENCES

1. Nipialidi, O. Yu., & Vasylychshyn, O. B. (2020). Suchasnyi stan okhorony pratsi v Ukraini u konteksti zabezpechennia yii innovatsiinoho rozvytku: Aktualni problemy pravoznavstva, 1, 164–169. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2020_1_27 (data zvernennia: 01.02.2022) (in Ukrainian).
2. Fedorenko, S. V., & Vasylenko, L. O. (2021). Shliakhy vdoskonalennia orhanizatsii okhorony pratsi na pidpriemstvakh, v ustanovakh ta orhanizatsiiakh: Ekonomika ta derzhava, 11, 74–78. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.11.74 (data zvernennia: 01.02.2022) (in Ukrainian).
3. Kostenko, O. M., Lapenko, T. H., & Drozhchana, O. U. (2017). Stan okhorony pratsi v Ukraini na suchasnomu etapi: Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka, 180, 346–351. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdutsg_2017_180_50 (data zvernennia: 03.02.2022) (in Ukrainian).
4. Shevchenko, K. O., Kozlova, Yu. Ye., & Tkalia, O. I. (2019). Orhanizatsiia zakhodiv z okhorony pratsi v polihrafii. Khimiia ta suchasni tekhnolohii: IX Mizhnarodna naukovotekhnichna konferentsiia. Dnipro, T. III, 48–49 (data zvernennia: 03.02.2022) (in Ukrainian).
5. Khotynets, B. O., Zhylicheva, A. O., & Tkalia, O. I. (2019). Pidtrymka mikroklimatu v typohrafii dlia zabezpechennia umov okhorony pratsi. Khimiia ta suchasni tekhnolohii: IX Mizhnarodna naukovotekhnichna konferentsiia. Dnipro, T. III, 48–49 (data zvernennia: 04.02.2022) (in Ukrainian).
6. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro okhoronu pratsi» : Zakon Ukrainy vid 21.11.2002 r. № 229-IU. Retrieved from <http://portal.rada.gov.ua> (data zvernennia: 07.02.2022) (in Ukrainian).
7. DSTU 2293:2014. Okhorona pratsi. Terminy ta vyznachennia osnovnykh poniat. Kyiv : Derzhstandart Ukrainy, 2014. 13 s. (data zvernennia: 07.02.2022) (in Ukrainian).
8. Derzhavni sanitarni normy ta pravyla «Hihienichna klasyfikatsiia pratsi za pokaznykamy shkidlyvosti ta nebezpechnosti faktoriv vyrobnychoho seredovyscha, vazhkosti ta napruzhenosti trudovoho protsesu» : Nakaz MOZ vid 08.04.2014. № 248 (data zvernennia: 07.02.2022) (in Ukrainian).
9. NPAOP 22.1-1.02-07 «Pravyla okhorony pratsi dlia pidpriemstv ta orhanizatsii polihrafichnoi promyslovosti» (data zvernennia: 10.02.2022) (in Ukrainian).
10. Zhydetskyi, V. Ts., & Zhydetskyi, S. V. (2010). Normatyvna baza z pytan okhorony pratsi v polihrafichnii haluzi Ukrainy: stan, problemy, shliakhy vyrishennia: Kvalilohiia knyhy, 2, 98–101. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kk_2010_2_19 (data zvernennia: 10.02.2022) (in Ukrainian).

ANALYSIS OF REGULATORY LEGAL FOUNDATION IN THE PRINTING INDUSTRY

O. M. Savchenko

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
solia0611@gmail.com*

The concept of labor protection system and labor protection management system is considered. The state of the normative-legal base is described and the current documents on labor protection in the printing industry of Ukraine are analyzed. The requirements for the planning of production and ancillary buildings and premises in accordance with current construction and sanitary norms and rules are presented. The list of normative documents to which production processes and equipment at printing enterprises must correspond is given. The safety and health requirements for the use of production equipment by employees are specified. The list of polling stations that should be located in printing shops on isolated premises is given. It is indicated which sections should be located in isolated premises in bookbinding and finishing shops. It is advisable to have production laboratories in separate rooms, namely, chemical-analytical, color, material quality control, and instrumental measuring. The requirements for recreation and working hours of employees of the printing company are set in accordance with applicable law and taking into account the existing working conditions in the organization, features, and nature of technological processes, the degree of automation, and mechanization of production. It is noted that a significant component of the labor protection management system is the economic incentives for employers. It was emphasized that in line with economic incentives for employers, it is also necessary to pursue an effective tax policy with certain practical steps. The most important conditions are the exemption of enterprises from taxes for the next 10 years and exemption from customs duties on imported personal and collective protection of workers.

Keywords: *labor protection, printing processes, system management, normative documents, requirements.*

*Стаття надійшла до редакції 14.02.2022.
Received 14.02.2022.*